

Not: Bu yazı Türkiye'deki Parti yayınlarda yayımlanmak üzere
Fransız KP. aracılığı ile FKP'nin bir tarihçi yazarından
alınmıştır.
Yazarın ismi bu maddede belirtilmemiş ama Türkiye'de
yayımlandığı definde her halde vardır. MK

FRANSIZ DEVRİMİ (1789-1989)

1788 yılı sonbaharı itibarıyla Fransa kralığının tanık olduğu genel toplumsal bunalım yeni bir siyasi aşamaya ulaşmıştır. Kraliyet Mayıs 1789'da Genel Kurultay'ı toplantıya çağırarak zorunda kalır. Ocak 1789'da ortaya çıkan ve gerek diğer iki katman karşısında Orta Katman milletvekillerinin sayısı gerekse oylama ve karar alma biçimi (kişi başına mı yoksa katmana göre mi oy) üzerine çıkan ve durmadan kızışan kavgayla birlikte siyasi tartışma artan biçimde temel sorun üzerinde yoğunlaşıp geniş boyutlara ulaşmaktadır. Bundan, burjuvazinin, kentlerdeki ve özellikle Orta Katmanı yani ulusu oluşturan kırsal yörelerdeki değişik halk kesimlerinin üretimsel, toplumsal, kültürel, yuttapsal ve insansal gereksinimleri, gizil olanakları, istekleri karşısında soyluların ellerinde tuttukları ekonomik, toplumsal ve siyasi egemenliğin zararlı, boğucu ve çekilmez yapısına bir son vermek üzere, Fransa'da getirilecek reformların biçim ve derecelerini kastediyoruz.

Fransız Devrimi üstüne yürütülen tartışma ve kavgalarla bir yandan iki yüz yıldır devam eden bir süreç bir yandan da günümüzde yepyeni içerik ve amaçlar kazanan toplumsal bir olay karşısında bulunuyoruz hepimiz kendimizi.

Hem Fransız Devrimini zaman içinde bizden ayıran ve giderek artan dev uzaklık hem de İkiyüzyüncü yılında bu aynı Fransız devrimi üstüne bitmez tükenmez tartışmaların keskinliği şeklinde ortaya çıkan görünüşte çelişkili bu ilişkiye nasıl bir anlam vermeli? Bu soruya yanıt getirmek veya getirmeye çalışmak günümüz Fransa'sı ve Dünya'sında mücadelelerimiz ve umutlarımızla Fransız Devrimini arasındaki bağın düşünülerek ele alınmasında kuşkusuz yol gösterici olacaktır.

A. Devrimin İkiyüzyüzlük etrafında yürütülen kavga ve ortaya konan hedefler farklı ne ki kaçınılmaz şu iki süreçten kök alıp var olabilmekteler:

1.- **Birinci tür süreç** : İki asır önce Fransa ve birçok ülkenin içinde buldukları yol ayrımı çerçevesinde Fransız halkının demokratik burjuva yolunu dayayıp kurmasında uyguladığı devrimci yöntem süreci.

2.- **İkinci tür süreç** : İkiyüzcü Yıl'ın içinde olduğu bağlam süreci. Bu bağlam ne 1889 ne de 1939 yıllarındaki ortamlarla ortak yanı olmayan tarihsel bir niteliğe sahiptir. Bunun da nedeni, ülkemiz emekçilerinin, Fransız ulusunun (20. yüzyılın şu son dönemindeki Dünya hareketi çerçevesinde) etkinlik gücü açısından, evrenselliği açısından ve derinliği açısından iki yüz yıl öncesine oranla hedefleri (hem sınıfsal hedefler hem de uygarlık hedefleri) çok daha da ileride olan bir yol ayrımında bulunuyor olmalarıdır.

80'li yıllar Fransa'sında, 1989 Fransa'sında Devrim konusunda yer alan tartışma ve mücadelelerin özgün anlamını, canlılığını işte bu iki gerçeklikler düzeyinin içiçe geçmiş yapısı en iyi şekilde yansıtıyor.

B. İlk gerçeklikler düzeyine dönelim bir an. En geniş boyutları ve tüm önemiyle ele alınmalıdır. İnsanlık tarihinin belirli bir aşamasının gerçeklikleridir bunlar ve ne 20. yüzyıl sonunun devrimleri, dönüşümleri ve sorgulayışlarıyla karşılanması ne de 1988 ve 1989'un uzlaşmacı siyasetçi girişimleri düzeyine indirgenmesi söz konusu olamaz.

1.- Gerçekten de Fransız Devrimi, İkiyüzcü Yıl üstüne atılan baskın nutuklarda göz ardı edilen ve evrensel önemi olan bir olay çerçevesi içinde yer almaktadır. İnsanlık tarihi için son derece önemli bu olay feodalizmden kapitalizme geçiştir. Avrupa'da ve Dünya'nın büyük bir kesiminde bu geçişin 17. yüzyıl ortasıyla 19. yüzyıl ortası arasında gerçekleştiğini görüyoruz. Üretim güçlerinde görülen gelişim ve dönüşümler (karmaşık ama sürekli daha da belirgin), kırsal yörelerde pazanın ve pazarla ilişkilerin artan rolü, burjuvazinin büyümesi, toplumsal ve kültürel ilerleme için mücadelelerin yükselmesi, bu gerçeklerin dile getirildiği, düşünüldüğü fikirleri oluşturma hareketi, tüm bunlar artık halklar arasında yeni gereksinimlerin ilkelerini yaratmaktadır durmaksızın. Bu gereksinimler yetenekliliği, işbirliği biçimlerini, köylülerin (gündelikçi, ortakçı, küçük ve orta toprak sahipleri bu köylüler nüfusun % 80'ini oluşturuyorlar), zanaatçıların, ücretlilerin, burjuvazinin farklı katmanlarından insanların özlemlerini ilgilendiriyor.

2.- Hepsi gelirlerinin bir kısmına çeşitli kralıkların aristokratlarının sayesinde zenginliklerini ve mevkiilerini korudukları ayrıcalık ve kurumsal kesintiler gerekçeleriyle el konmasından (angarya veya derebeyliği vergileri gibi) artık kurtulma gereksinimini ve olanaklarını 1750'lerden 19. yüzyıl ortalarına kadar hissediyorlardı ve edeceklerdi (ülkeye ve sınıfa göre değişen farklı bilinç düzeylerinde).

1.- Aynı anda ekonomik, toplumsal, siyasi yönleri olan bir sorun bundan iki yüz yıl önce birçok ülkede artan bir güçle şiddetleniyordu. İnsanca yaşamayı içeren bu sorun artık iyice evrensellik kazanan bir sorun durumundadır. Eski toplumun değiştirilip yeni topluma geçilmesi sorunudur. Sorun her toplumun kendi özgün koşullarında ve tarihlerde aynı zamanda ortaya çıkıyor ve yerine göre çok farklı biçimlerde çözümleniyor. Burada bundan 150-200 yıl önce ortaya çıkmış sorunların tam ortasındayız.

Çözüm yollarından birini, bir çok ülkede değişik ve karmaşık biçimlerde uygulanan olası çözüm yöntemlerinden birini ele alalım bir an.

Derebeylik hakları ve yaptırımlarının kaldırılması karşısında soylulara toprak veya parayla ağır tazminatlar ödemek zorunda olan köylülerin sırtında, aristokraziyle burjuvazi arasında varılan bir anlaşma çerçevesi içinde yapılacak reformlarla kapitalizme yönelinecek miydi? Bu yol demokrasi için olduğu kadar emekçiler için de çetin ve ağır sonuçlara yol açacaktı. Çeşitli ve özgün biçimleriyle bu yol Orta Avrupa, Doğu Avrupa, Tuna yöresi ülkeleri gibi Aristokrasinin pazarlar için köylü ailelere önemli ölçüde kölelik ve angarya uyguladığı ülkelerin yolu olacaktır. Yine bu yol değişik biçimlerde İtalya (orta ve güney İtalya'da özellikle) ve İspanya gibi bölgelerde (çünkü Avrupa'nın Akdeniz kesiminde köylülerin sömürülmesi hiç te tarım köleliği şeklinde olmadı) gerçekleşecektir.

2.- Fransa'da 1789 ve 1791 yılları arasında benzeri bir yöntemin izlenmesi için görülmemiş girişimlerde bulunuldu. Bilindiği gibi bu dönem kazanılan son derece önemli pek çok hakla aynı bir özelliğe sahiptir. Bu şekilde Orta Katman milletvekillerinin Versay'daki mücadeleleri, Paris halkının savaşı ve nihayet 1789 temmuzunda köylülerin gerçekleştirdiği dev direniş dalgaları Kurucu Ulusal Meclis'i ünlü 4 ve 11 Ağustos 1789 kararlamelerini onaylamak zorunda bırakır. Bu kararlamalar eski yönetimin ayrıcalık ilkelerine son verildiğini dile getiriyordu. Çok geçmeden 26 Ağustos 1789 İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirisi bütün insanların ögür ve hakta eşit doğup öyle kaldıklarını, egemenliğin yalnız ve yalnız halkın olduğunu tüm dünyaya duyuruyordu.

Ne ki 1789 yazıyla birlikte bu ilkeleri somutlaştırma yöntemleri toplumsal ve siyasi mücadelelerin hedefini oluşturur oldu. Kurucu Meclis'te egemen olan büyük burjuvazi her yurttaşın tam eşitlikten yararlanması ilkesini yaşama geçirmekte pek niyeti gözüküyor, Soylularla toplumsal, siyasi ve kurumsal alanlarda uzlaşmak istiyordu. Bu yüzden derebeylik

haklarının yalnız bir bölümü tamamen ortadan kaldırılabildi. Diğer derebeylik haklarından ise satın alarak kurtulmaktan başka çare kalmıyordu. Mart 1790 yasası bu tür derebeylik haklarından kurtulmak için köylülerin soylulara ağır tazminatlar ödemek zorunda olduklarını dile getiriyordu. Aynı şekilde 1791 Anayasası her yurttaşa değil de belirli miktarda vergi ödeyenlere oy hakkı tanıyarak siyasi erki hali vakti yerinde olanlara veriyordu. Robespierre İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirisi ilkelerine ters düşen bu tutuma karşı çıkmıştı. Son olarak ta kral 16. Louis artık hükümdar değilse de veto hakkı ve diğer çok önemli yetkilere sahip bulunuyordu.

3.- Devrim ve karşı-devrim arasında yer alan sınıf mücadelesinin gelişmesi ve keskinleşmesi, sans-culotte eylemleri ve özellikle özerk köylü hareketinin uzun, yoğun ve değişik girişimleri sonunda daha başka bir yöntemi zorla dayattı. 1792'de devrimci ve karşı-devrimci güçler arasındaki uyumsuzluk yabancı aristokrasi güçlerinin oluşturduğu ordunun Paris'e doğru yürümesiyle iyice derinleşti. Ulus, yani devrim tehlikede idi. 10 Ağustos 1792 ayaklanması tahtın çöküşüne ve devrimci sürecin canlanmasına yol açacaktı. Yerli ve yabancı aristokrasinin üstesinden gelebilmek için devrimci burjuvazi sayısız küçük ve orta toprak sahibi köylülerin, sans-culotte'ların yani kentlerdeki dar gelirli halkın desteğine başvurmak zorundaydı. İşte bu nedenlerdir ki Fransız Devrimi feodalizmden kapitalizme geçişi reddeden, dar ve tutucu bir burjuva (İtalya'da olduğu gibi) devrimi olarak belirecektir. Oysa, Jean Jaurès'in de işaret ettiği gibi bir demokratik burjuva yolu yani burjuvaziyle halk yığınları arasında bir uzlaşma yolu kendini gösterecekti; tüm derebeylik haklarının karşılıksız kaldırılmasını (temmuz 1793), henüz başka ülkelerde bilinmeyen, her alanda demokrasi gücüne dayanan önlemleri içeren bir uzlaşma. Özellikle herkese oy (erkek yurttaşlar için) hakkının getirilmesi, topluma ait ekime elverişli alanların paylaşılmasında veya ulusa ait mülklerin satımında alınan eşitlik ilkesine uygun kararları hatırlayalım. Saint-Fargeau'lu (sen farjo) Michel Lepeletier (Mişel Löpeltiye) tarafından eğitim konusunda hazırlanan ve Kurucu Meclis'e Robespierre tarafından sunulan (ancak Lepeletier'nin bir kralcı tarafında katledilmesinden sonra) tasarıların içeriğini hatırlayalım. "Öyle bir karar almanızı istiyorum ki" diyordu Lepeletier "erkeklerde 5-12, kızlarda 5-11 yaş arasında olan, ayırım ve gözetim yapmaksızın tüm çocukların birlikte, kutsal eşitlik yasası altında Cumhuriyet adına eğitim görmeleri mümkün olsun... Size bir yolunu bulup tasarıların yükünü zenginlerin sırtına yüklemenizi teklif edeceğim: fakirler için vergi hissedeilmeyecek kadar az olacaktır. İşte böyle yazıyordu jacobin(jakoben)liğe geçmiş bu eski büyük senyör, ve bu şekilde kargaşalığa ve haksızlığa izin vermeden varlığı halk için bir afet olan akıl almaz servet eşitsizliklerini yok etmiş olacaksınız."

O zamana dek hiç bilinmeyen bu demokratik önlemler 1793 Anayasası'yla ilan edilen yönelim ve ilkelerde ve de yine 1793'te ilan edilen ikinci İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirisi'nde derinleştirilen insan hakları ve yurttaşlık anlayışında artık kendini gösteriyordu. Bildirinin birinci maddesi "toplumun hedefinin herkesin mutluluğu" olduğunu ilan ediyordu. "Toplum mutsuz yurttaşların onlara ya iş bularak ya çalışma olanağından yoksun olanlara yaşama olanakları sağlayarak yardımına koşmalıdır." diye belirtiyordu 21. madde. 1793 Bildirisi eğitimi herkese hak ve gereksinim olarak tanıyor (madde 22). Bildiri "hükümet halkın haklarını çiğneyecek olursa, halk için, halkın her kesimi için ayaklanma haklarının en kutsal ve en kaçınılmaz ödevidir" diye belirten ünlü 35. maddeyle sona eriyordu. Fransa'daki, Avrupa'daki ve evrendeki Fransız Devrimi'nin fikirlerinin eşsiz ve kalıcı yankısı, 1789'dan itibaren yer alan belgeler, metinler ve aşamalardan oluşan işte karmaşık bu bütünden çıkacaktır. Kralların ve aristokratların Kutsal Birliği 1815'te Waterloo'dan sonra özgürlüğe götüren bu fikirleri kesin kes susturduklarını sanacaklardır. Yunan halkının bağımsızlık için ayaklanması Avrupa gericiliği için sert ve eşsiz bir yalanlama olacaktır. Buna karşın özellikle Fransa'da olmak üzere Devrimle doğan özlemlerin yaşayıp geliştiği her yerde umut ve kardeşçe dayanışmayı canlandıracaktır.

* *
*

Fransız Devrim'in gerçekleştiği o dünya bugün artık iyice uzaklaşıyor. Özellikle son otuz yıldır: Üretici insan emeğinde yüzbinlerce yıllık insanlık tarihi ölçeğinde şimdiye dek görülmemiş ve sınırsız bir gizil güce sahip bir hareket sınıf mücadelelerinin hedef ve çizgilerini ta kökten etkiliyor. Kapitalizmin genel bunalımın da bu hareketin derin izni taşıyor. Atom biliminin, mikroelektronikinin ve otomotikleşmenin merkezi bir rol oynadığı teknolojik bir devrim alabildiğine yayılıyor. Üretimin içinde olan bireylerin yeteneklerinin eksiksiz gelişmesi için kendisine yepyeni bir yer gereken üretici insan emeğinin nitel bir dönüşümüyle karşı karşıyayız burada. Aynı zamanda çağımızın bu gizilgücünü kullanmada gerekli toplumsal ve siyasi yöntemler, toplumların geleceğini ilgilendiren farklı sınıf stratejileri arasındaki tartışma ve çatışmaların da ortasında yer alıyor. Bugün kapitalizmin bunalımı sorunu, uygarlık bunalımı sorunu, geleceğin ve insanlık yaşamanının sorunları içiçe geçmiş bunalımdan çıkış yolları sorusunu, başka türlü bir toplumun, giderek özyönetimselleşen sosyalizmin kurulması sorusunu sorduruyor bizlere.

Böyle olmakla birlikte hiç birşey basit, çizgimsi veya sınıf mücadelelerinin dışında kalan bütünsel süreçlere bağlı değildir. Gerçekten de Fransa'da Fransız Komünist Partisi 26. Kongresi'nin yeniden önemine dikkat çektiği bir yol ayrımında (iki yüz yıl öncesinden çok daha önemli bir güce sahip) bulunuyoruz. 1988'de, 21. yüzyılda hangi yolu izlemeli? Kapitalist düzenin ağırlaşarak uzamasının kaprislerine, uyum sağlama kaprislerine boyun eğme yolu mu? Yoksa yeni bir Fransız devrimi, insanların özgürlüğü yolu mu?

B. İki yol ortaya çıkıyor Fransa için, ulusun yakın ve 21. yüzyıldaki geleceği açısından iki önemli yol, başarısı ve geçerliği aynı zamanda her gün verilen mücadelelerde belirlenen iki yol. Gördüğüm kadarıyla bu iki yola özgün koşullarda Yunanistan gibi bir ülkede de rastlıyoruz.

-a) Birinci yol, büyük burjuvazinin sona ermekte olan yüzyılın gerçeklikleri ve meydan okumaları karşısında onayma yanlısı siyasi güçlerin de yardımıyla geliştirdiği yoldur. Eğer yığınsal mücadeleler önüne geçip kesintiye uğratmasa, bu "yanıtlar" (kemerleri sıkma önlemleri, aşırı silahlanma, toplumsal hakların ve kamu hizmetlerinin pazarlık konusu edilmesi, finans kapitalin ölçütlerinin eğitimde ve kültürde iyice artan yayılması) bizi şimdiden ve her gün Tek Pazar'la 1993'e, sonra da bugün insanca yaşama olanaklarını sağlayan tüm hakların (iş, sağlık, eğitim, ulusal kimlik) artık emekçiler için finans kazançları bulma stratejilerinin dayattığından başka bir güvenilirliği, garantisi kalmayan, çekilmez bir sistemin olduğu 21. yüzyıla doğru götürecektir. Bu yol uzun yıllardır Fransa'nın başında olan hükümetlerin yolu olmuştur. Şimdi de büyük işverenlerin, sağın temsilcilerinin, Michel Rocard, Jean-Pierre Soisson veya Jacques Delors gibi uzlaşmacıların tasarısı, kurulu ve görüş açısı olma durumundadır. Bu yol, Fransız Devrimi'nin anısını ezmek, değiştirmek veya silmek isteyenlerin, ulusal egemenliği ve Fransız kimliğini Tek Pazar Avrupa'sında eritmek isteyenlerin öğütledikleri yoldur.

-b) Diğer yol, 1988'de ve İkiyüzyüncü yıl olan bu yılda yer alan mücadelelerden sonra her zamankinden daha çok açık olan, insanların ilerlemesi, herkesin yeteneklerinin değerlendirilmesi, gelir getiren bir iş, bireylerin sınırsız gelişmesi temeline dayandığından yeni bir verimlilik ve adalet hedeflerine uygun teknolojik bir seçenek gibi ilkeler üstüne kurulu bir politika için geniş, çoğulcu, savaştan birliğin yoludur. Bu demektir ki geleceğin yolu, her yönüyle insan ve yurttaşlık haklarına saygı ve bu hakların genişletilmesi, yeni bir Fransız Devrimi'nin yolu, özyönetime dayalı sosyalist bir demokrasinin, Avrupa'da ve dünyada

TÜRKİYE SOSYAL İŞTİRAKİSTLERİNİN YAKINI

işbirliğinin, barış için mücadelenin yoludur. Bu yol yağınsal güçler birliğinin, sol güçlerin birliğinin, sağa ve finans aristokrasisine karşı ödünsüz bir mücadelenin yoludur.

Başka bir deyişle bu, hem iki yüz yıl öncesinin yol ayırımında ulusun getirdiği devrimci çıkış yolunun özgün gerçekliğidir, hem de günümüzün yol ayırımına ilişkin ve devrimimiz etrafındaki amaç ve savaşımın iyice keskinleşmesini yansıtan insan yaşamıyla ilgili ivediliklerdir (gerek günlük yaşamla ilgili gerekse temel sorunlarla ilgili ivedilikler).

Tarihsel özgüllüğünden dolayı 20. yüz yıl sonu dünyasında yenilenmesi olası değilse de 1989'un egemen sınıfı için değerlendirilmesi veya kabul edilmesi de olası değildir çünkü Fransız Devrimi, halkımıza engin ve utkun bir kurtarıcı, devrimci sürecin gerçekliğini içeren bir bellek bırakmıştır. Bu süreç geleceklerinin kurulmasına milyonlarca yurttaşın etkin bir biçimde katılmasının ürünüdür. Aristokraziyle uzlaşıcı her türlü yolu reddeden bu devrimci süreç Jaurès'in belirttiği gibi, Fransa'nın çöküşünü önlemiş eski üretim biçimine son vermiştir. Aristokrasinin egemenliğine dayanan bu üretim biçimi zaman zaman değiştirilerek sürekliliği korunduğundan sonsuzluğun ilahi saygınlığına sahip görünümler alır olmuştur çünkü yaklaşık bin yıldır sürüyordu.

İki çağın yol ayırımları arasındaki köklü ayrılıkları ortaya koymak, feodalizmin bunalımından Fransız devrimci çıkış yolunun verimli ve kurtarıcı etkinliğiyle, 20. yüz yıl sonunun gizli güçlerine, bireylerin mücadele ve umutlarına yanıt olarak, kapitalist uygarlığın korkunç ve evrensel bunalımına yanıt ve çıkış yolu olarak özyönetimsel sosyalist yol arasındaki derin yakınlığı daha iyi kavramak demektir. Fransız marksistleri için, Fransız komünistleri için devrimci mirası bağlılık ve yaratıcı dönüşümlerle geliştirmek, bu yüz yılın başında J. Jaurès'in, daha sonra partimizin ve 1939'da Maurice Thorez'in izlediği yolu günümüzün görülmemiş gereksinim ve hedeflerinin önemine uygun şekilde izlemek anlamına gelmektedir.

TÜRKİYE SOSYALİST Halkın Devrimci Partisi